

6. Brahinskiy, M.I. and Vitryanskiy, V.V. (2000), *Dohovornoe pravo. Kn. pervaya : Obshchie polozheniya* [Law of contracts. Book one : General provisions], «Statut», Moscow, Russia.
7. Bahach, E.M. (2005), "Evaluation of essentiality (necessity and sufficiency) of some terms of civil contract", *Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 1, pp. 26-28.
8. "Principles of international commercial treaties (UNIDROIT)", available at : mydisser.com/ru/catalog/view/6/364/3864.html.
9. Brahinskiy, M.I. and Vitryanskiy, V.V. (2001), *Dohovornoe pravo. Kn. pervaya : Obshchie polozheniya* [Law of contracts. Book one : General provisions], «Statut», Moscow, Russia.
10. Sibilov, M.M. (2003), "Acts of civil legislation and a contract", *Metodolohiya privatnoho prava : zb. nauk. prats za materialamy nauk.-teoret. konf.* [Methodology of private law : collection of scientific works by the materials of scientific-theoretical conference], Kyiv, May 30, 2003, pp. 161-164.
11. Vitryanskiy, V.V. (2001), *Dohovor perevozki* [Contract of carriage], «Statut», Moscow, Russia.
12. Bodnar, T.V., Dzera, O.V., Kuznetsova, N.S. et al. (2009), *Dohovirne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : navch. posib.* [Contract law of Ukraine. Special part : textbook], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
13. Bodnar, T.V., Dzera, O.V., Kuznetsova, N.S. et al. (2008), *Dohovirne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : navch. posib.* [Contract law of Ukraine. General part : textbook], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
14. Berveno, S.M. (2006), *Problemy dohovirnoho prava Ukrainy : monohrafiya* [Problems of the contract law of Ukraine : monograph], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
15. "Statute of Automobile Transport of Ukrainian SSR : Decree of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR on 25.01.1978 № 52, available at : <http://lawua.info/bdata2/ukr2123/index.htm>.
16. "Rules of Transportation of Goods by the Road Transport in Ukraine, approved by the Order № 363 of the Ministry of Transport of Ukraine on 14 November 1997", available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98>.

УДК 342.737 (430.1)

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА У ФРН

Наумова Н.М., аспірант

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, Україна*

У статті зазначається, що у вітчизняному правовому просторі відчувається брак знань, глибоких уявлень про відповідні напрацювання та досягнення європейських, у т. ч. німецьких, учених, зокрема щодо питання забезпечення недоторканості житла.

Підкреслюється, що більшість положень статті 13 Конституції ФРН, де визначено право людини на недоторканність житла, за змістом являють собою норми кримінально-процесуального права, значення й важливість яких зумовило їх включення до Конституції ФРН, оскільки вони стосуються випадків правомірного обмеження права людини на недоторканність житла й, по суті, розвивають і конкретизують зміст цього права.

На підставі аналізу законодавства ФРН установлюються особливості гарантування права на недоторканність житла в цій країні, обґрунтовується значення набутого в цій країні досвіду з указанного питання для вдосконалення нормативно-правових засад гарантування цього права людини у вітчизняному правовому полі.

Ключові слова: недоторканність прав людини, недоторканність житла (приміщення), суддя, тяжкий кримінальний злочин, технічні засоби, випадки втручання, спостереження, обшук.

ПРАВОВЫЕ ГАРАНТИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ ЖИЛЬЯ В ФРГ

Наумова Н.Н.

Харьковский национальный университет внутренних дел, просп. Л. Ландау, 27, г. Харьков, Украина

В статье отмечается, что в отечественном правовом пространстве чувствуется нехватка знаний, глубоких представлений о соответствующих наработках и достижениях европейских, в т. ч. немецких, ученых, в частности относительно вопроса обеспечения неприкосновенности жилья.

Подчеркивается, что большинство положений статьи 13 Конституции ФРГ, где определено право человека на неприкосновенность жилья, по содержанию представляют собой нормы уголовно-процессуального права, значения и важность которых обусловило их включение в Конституцию ФРГ, поскольку они касаются случаев правомерного ограничения права человека на неприкосновенность жилья и, в сущности, развивают и конкретизируют содержание данного права.

На основании анализа законодательства ФРГ устанавливаются особенности гарантирования права на неприкосновенность жилья в этой стране, обосновывается значение приобретенного в этой стране опыта из отмеченного вопроса для совершенствования нормативно-правовых принципов гарантирования этого права человека в отечественном правовом поле.

Ключевые слова: неприкосновенность прав человека, неприкосновенность жилья (помещение), судья, тяжелое уголовное преступление, технические средства, случаи вмешательства, наблюдение, обыск.

LEGAL SAFEGUARDS OF ENSURING INVIOLEABILITY OF RESIDENCE IN THE FRG

Naumova N.M.

Kharkiv National University of Internal Affairs, L. Landau avenue, 27, Kharkiv, Ukraine

The article notes that there is a lack of knowledge, deep visions of appropriate developments and achievements of European, especially German scientists, in particular in the field of ensuring inviolability of residence in the national legal framework.

Also an attention is drawn to the fact that in Germany the Constitution guarantees the right to inviolability of residence, whereas human and civil right to housing is not provided by the fundamental law of this country.

The right to inviolability of residence, according to German legal theorists, belongs to so-called protective rights, which purpose is the protection of individual from the state. Also the content of mentioned right in no wise lays the legal foundations for the occurrence of conditions that ensure an existence of well-deserved residence and residential property ownership.

It is noted that in the FRG the inviolability of residence is understood as impossibility to entry and stay in it without an approval of premises proprietor (owner), revealing and documentation of certain agreements there, installation of surveillance devices for the rooms and those who are legally there.

After that the article analyses scientific and official interpretations of a notion of "residence" in Germany, the attention is paid to the extended definition of the abovementioned term in the course of law enforcement practice.

It is underlined that the most of provisions of the Article 13 of the Constitution of the FRG that determines the right to inviolability of residence are in content statutes of criminal-procedural law, which meaning and importance are caused by their inclusion to the Constitution of the FRG as they concern to cases of legal limitation of right to inviolability of residence and essentially develop and concretize a content of this right.

Grounds of making a search are characterized; legal regime of lawful use of means of acoustic surveillance in living accommodations is described. The attention is drawn to the legal requirement of FRG on annual information of the Bundestag by the Federal Government on the law enforcement agencies' use of technical means for storing information not intended for public dissemination.

The attention is paid to the fact that the very procedure of notification of the Bundestag on the use of technical means is regulated in the Criminal Procedural Code of the FRG.

Key words: inviolability of human rights, inviolability of residence (premises), judge, serious criminal offence, technical means, cases of interference, surveillance, search.

Німеччина як член Ради ООН з прав людини виходить із високої відповідальності цієї структури за дотримання прав людини у світі, а правозастосовна практика цієї країни досить жорстко реагує на виклики фундаментальним засадам правопорядку.

Також загальновідомо, що німецькі правові традиції є одними з найстаріших у світі. Власне кажучи, вони й сформували контури «романо-германської» правової системи світу, до якої належить чимала кількість країн, у т. ч. й Україна.

Позитивне та доктринальне право ФРН, як правило, характеризується найвищим рівнем деталізації з одночасною концептуальною завершеністю й досконалістю, внаслідок чого воно має таку добру ознаку, як стабільність.

Це свідчить про високий техніко-юридичний рівень підготовки і прийняття актів законодавства, їх продуманість, зведення до мінімуму впливу кон'юнктурних, політичних, інших чинників і важелів, що знижують якість нормативного матеріалу, призводять до його незбалансованості, інших негативних властивостей і наслідків.

У законодавстві ФРН, на відміну писаного права багатьох країн світу, норми про права людини піддані чіткій конкретизації, визнаються як безпосередньо діюче право, а тому цілком заслужено привертають увагу багатьох дослідників, передусім зарубіжних, як орієнтир у створенні нормативних моделей захисту прав людини в конкретних національних правових системах різних країн світу, які перебувають у стані модернізації та розвитку.

Водночас навіть і за таких умов судова практика цієї країни не змогла повністю опертися на норми Основного Закону та положення Кримінально-процесуального кодексу для вирішення всіх спірних питань і колізій із означеного питання. Наслідком цього став розгляд у 1992 році Європейським судом з прав людини справи «Німітц проти Німеччини» (Eur. Court H.R., Niemietz v. Germany)¹.

Указаний факт також певною мірою свідчить про те, що в юриспруденції цієї країни питання гарантій забезпечення недоторканності житла неможливо вважати цілком вичерпним.

За таких обставин усебічний компаративістський аналіз норм німецького права щодо гарантування недоторканності житла має для вітчизняної науки та практики як пізнавальне (теоретичне), так і прикладне значення.

Із прикладного погляду зазначений досвід гарантування недоторканності житла також має бути в полі зору вітчизняних парламентарів через те, що у ФРН основні права людини на федеральному рівні охороняються не тільки правоохоронними органами та судовою владою, а й забезпечуються парламентським контролем з боку Бундестагу, тоді як в Україні подібну функцію від імені парламенту виконує Уповноважений Верховної Ради України з прав людини².

У цьому плані зазначені відмінності в гарантуванні недоторканності житла як в Україні, так і у ФРН потребують критичного наукового осмислення на предмет виявлення більш ефективної моделі забезпечення зазначеного права.

Із теоретичного погляду необхідність аналізу поданого питання виявляється в можливості уніфікації та інтеграції вітчизняних і німецьких наукових підходів до питання гарантування недоторканності житла.

Отже, наведені обставини визначають актуальність аналізу питання щодо правових гарантій недоторканності житла у ФРН, з'ясування наукового та прикладного значення для подальшого вдосконалення національної правової системи України.

Варто зазначити, що в пострадянській правничій науці практично немає праць монографічного характеру, статей, інших публікацій тощо, де б у систематизовану вигляді питання правових гарантій недоторканності житла у ФРН знайшли належне відображення. Деякі уривчасті уявлення щодо вказаного питання можна отримати, ознайомившись із перекладом із німецької мови російською

¹Результатом розгляду справи «Німітц проти Німеччини» стало те, що Європейський суд з прав людини сформулював і обґрунтував доктрину розширювального тлумачення терміна «житло». У рішення за цією справою підкреслюється, що слово житло ("home" в англійському тексті) поширюється й на службові приміщення. Суд зазначив, що «таке тлумачення повністю збігається з французьким варіантом значення цього слова, оскільки французьке слово "domicile" має більш широке значення, ніж "home", і може поширюватися на діловий офіс типу адвокатського» [1].

²Згідно з пунктом 33 статті 85 Конституції України, до повноважень Верховної Ради України належить здійснення парламентського контролю в межах, визначених цією Конституцією та законом.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина й захист прав кожного на території України й у межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

У федеральному законодавстві ФРН не передбачено посади Омбудсмана, про те з 1957 року в цій країні введено посаду Уповноваженого Бундестагу з питань армії.

Із 1970 року в законодавством Землі Гессен запроваджено посаду Уповноваженого із захисту приватного життя, а в Землі Рейнгальт-Вестфалія з 1974 року введено посаду цивільного омбудсмана.

мовою фундаментальної праці «Государственное право Германии» (Г. Арнім і Р. Бартльшпергер), яка була видана в 1994 році.

Окремо варто зауважити, що існує багато англомовних публікацій як німецьких, так англійських і американських науковців, де висвітлюються різноманітні питання щодо правових засад недоторканності житла у ФРН.

Серед подібних робіт необхідно виділити праці Роберта Алексі (Robert Alexy) «Теорія конституційних прав» (A Theory of Constitutional Rights), видана в Оксфорді у 2002 році; Дірка Елерса (Dirk Ehlers) «Європейські основні права та свободи» (European Fundamental Rights and Freedoms), видана в Берліні у 2007 році; Джеральда Спіндлера (Gerald Spindler) та Олівера Ріккера (Oliver Rieckers) «Деліктне право Німеччини» (Tort Law in Germany), видана в Кройдоні (Велика Британія).

Метою статті є аналіз правового механізму гарантування права на недоторканність житла за законодавством ФРН на предмет можливості впровадження позитивного досвіду цієї країни в Україні.

Німецькі вчені, які досліджують питання основних прав громадян у правовій державі, зазначають, що під час тлумачення таких прав потрібно уникати їх визначення як певної надкодіфікації, котра знаходиться поверх усіх юридичних матерій, оскільки в такому випадку проблема буде розглядатися й вирішуватися менш за все згідно з нормами законів, а виходячи виключно з інтерпретації принципів. Не перебільшуючи ролі такого підходу до основних прав, не можна тим не менше забувати, що вони, по суті, є фіксацією фундаментальних гарантій свободи та принципових ціннісних орієнтирів [3, с. 172].

Одночасно із цим німецькими вченими звертається увага на те, що визначення основних прав становить важливу частину конституції. Однак, як правило, в її тексті ці права сформульовані коротко, а часто навіть дуже абстрактно. Більшість приписів оперує бланкетними формулюваннями, що висуває підвищені вимоги до їх інтерпретації, котра навряд чи може мати місце без урахування загальних аспектів цих прав. Ось чому користування основними правами вимагає додаткових теоретичних зусиль, точніше – систематизувальних зусиль. Положення про основні права часто-густо надзвичайно гнучкі, а з їх історичного розвитку видно, вони готові реагувати на умови, що змінюються. Тому зазначені положення потребують постійної конкретизації, котра дає змогу виявити їх масштаби в загальній системі основних прав.

Зарубіжні дослідники, які безпосередньо вивчають питання правового забезпечення недоторканності житла у ФРН, звертають увагу на одну цікаву особливість Конституції від 23 травня 1949 року, яка полягає в тому, що в Німеччині людині та громадянину гарантовано право на недоторканність житла, тоді як право людини та громадянина на житло Основним Законом цієї країни не передбачено [4, с. 353]. Також у німецькій юридичній літературі наголошується на тому, що призначенням ст. 13 Конституції ФРН є захист просторової ділянки приватного від державного втручання, тобто право на недоторканність житла є так званім оборонним правом. Такий підхід у німецькій юриспруденції пояснюється тим, що особисті права людини поміж інших прав людини чітко в Конституції виносяться наперед. Згадка про оборонне право означає, що захист індивідууму є головною функцією суб'єктивного права. Тож завдяки праву людини на недоторканність житла забезпечується конфіденційність квартири, іншого помешкання (котре юридично вважається житловим) як елементарного середовища для проживання, вільного розвитку особистості, але зміст указанного права жодним чином не створює будь-яких юридичних підстав для появи умов, які забезпечують існування гідного житла в людини та права власності на нього [5].

Також маємо звернути увагу на думку німецького вченого Альфреда Родорфа, який вважає, що недоторканність житла покликана забезпечити людині просторову конфіденційність, стан спокою в тому приміщенні, яке їй належить [6].

Виходячи з факту, маємо зробити низку формальних висновків, які полягають у такому:

- право на житло в Німеччині, на відміну від права на недоторканність житла, не належить до основних прав, оскільки прямо не передбачене Конституцією цієї країни;
- гарантування права на недоторканність житла в Німеччині здійснюється на найвищому юридичному рівні – конституційному.

Безпосередньо ж у тексті Конституції ФРН про недоторканність житла йдеться в ст. 13, котра в пункті першому встановлює, що житло є недоторканим (п. 1) [7]. Недоторканність у цьому випадку розуміється як неможливість проникнення та залишення в ньому будь-кого без згоди на те власника (володаря) помешкання, виявлення й фіксації в ньому певних угод, установлення в помешканні приладів спостереження за приміщенням і тими, хто перебуває в ньому на законних підставах.

Г.Г.Ф. Арнім, Г. Бартльшпергер і Г. Бетте також указують на те, що у ФРН визнано, що положення ст. 13 Конституції потрібно розглядати як спеціальну гарантію захисту сфери приватного життя. У всіх окремих гарантіях мова йде (передусім) про збір відомостей, які стосуються особистості; при цьому можуть існувати різні шляхи отримання інформації (підслуховування, спостереження, витребування довідок). Сказане повною мірою стосується й положень ст. 13 Конституції ФРН. Специфіка її припису полягає тільки в тому, що захист від державного ознайомлення обмежений житлом і в цьому сенсі просторово формалізований. Із такого погляду захист приватного життя може бути охарактеризований як захист інформації [3, с. 250].

Право людини на недоторканність житла звернуто виключно до держави (як адресата основних прав). Цей припис не має, як у принципі всі основні права, безпосереднього впливу на третіх осіб, інакше кажучи, не захищає житло від порушень з боку приватних осіб. В останньому випадку діють виключно звичайні (тобто неконституційні) приписи законів, передусім кримінальне право (параграф 123 Кримінального кодексу ФРН) і цивільне право (параграф 854 та параграф 823 Німецького цивільного укладення) [3, с. 251].

Під житлом у сенсі ст. 13 Конституції ФРН варто розуміти будь-яке приміщення, котре людина обрала як місце свого перебування та існування, виключивши його зі сфери необмеженої публічної доступності. При цьому не має значення зовнішній вигляд помешкання [3, с. 251].

Під захист підпадає й заможна вілла та намет, пересувна домівка для мандрівників, катер із каютою. Важливо тільки те, щоб це приміщення використовувалося (хоча б час від часу) для проживання і щоб сторонні особи були сповіщені про це за допомогою зовнішніх знаків (зокрема огорожі) і про неприпустимість проникнення до нього. Захисту підлягають не тільки житлові, а й допоміжні приміщення (сходи, льохи, гаражі, веранди, коридори), а також супутнє майно, котре безпосередньо примикає до житла та підпадає в приватну сферу (сад, двір) [3, с. 252].

Носієм основного права, відповідно до ст. 13 Конституції ФРН, можуть бути не тільки громадяни, а й національні юридичні особи приватного права, оскільки ця стаття за своєю сутністю може бути реалізована також корпоративно. Те саме повною мірою стосується й об'єднань (командитних товариств, відкритих торгових товариств), союзів, що не мають статусу юридичної особи. Юридична особа публічного права, навпаки, виключається з носіїв цього основного права, оскільки держава не може бути одночасно адресатом припису й особою, уповноваженою на його виконання [3, с. 252].

Постулат про недоторканність житла, звісно, не означає, що вона взагалі не може бути порушена. Потребує лише того, щоб це відбувалося в законний спосіб. Як будь-яке основне право, свобода житла не гарантується абсолютно. Житло не є екстериторіальним приміщенням. Конституція визнає обмеження цього основного права у формі обшуку та інших втручань з боку влади [3, с. 252].³

Такої думки дотримується Альфред Родорф, котрий вважає, що в Німеччині втручання держави в право людини на недоторканність житла можливе тільки в межах, визначених ст. 13 Конституції ФРН [6].

Отже, характеризуючи інші положення вказаної статті, про які далі буде йти мова, варто зауважити, що вони за змістом являють собою норми кримінального-процесуального права, значення й важливість яких зумовило їх включення до Конституції ФРН, оскільки вони стосуються випадків правомірного обмеження права людини на недоторканність житла та, по суті, розвивають і конкретизують зміст цього права.

³У статті 19 Конституції ФРН із цього приводу зазначається, що якщо, згідно з Основним Законом, будь-яке основне право може бути обмежено законом або на підставі закону, такий закон повинен має загальний характер, а не стосуватися лише окремого випадку. Крім того, у законі має бути вказано це основне право з посланням на статтю Основного Закону. При цьому зміст і сутність основного права в будь-якому випадку не можуть бути зачепленими. Основними правами також наділені й юридичні особи, зареєстровані на території Німеччини, якщо ці права за своєю сутністю можуть бути до них застосовані. Якщо права будь-кого порушені державною владою, то така особа може звернутися до суду. Якщо встановлена інша підсудність, діє загальний судовий порядок [7].

Зокрема, ч. 2 ст. 13 Конституції ФРН проголошує, що обшуки⁴ можуть приписуватися тільки суддею, а в разі небезпеки зволікання – іншими вказаними в законах органами та можуть учинятися тільки в порядку, передбаченому цими законами⁵ [7]. У Рішенні Федерального конституційного суду ФРН⁶ від 20 лютого 2001 року було зазначено, що «під іншими вказаними в законах органами вважаються органи, котрі мають право висувати звинувачення» [5]. Своєю чергою, відповідно до параграфа 152 Кримінально-процесуального кодексу ФРН, на висування публічного звинувачення уповноважена прокуратура [8].

Також необхідно зазначити, що словосполучення «небезпека зволікання», на думку Федерального конституційного суду ФРН, не має чітких юридичних ознак, отже, вона встановлюється на розсуд посадової особи органу обвинувачення [5].

Частиною 3 ст. 13 Конституції ФРН встановлюється, що за наявності деяких фактичних даних, котрі дають підставу припустити, що будь-хто готує один із особливо тяжких кримінальних злочинів, зокрема, передбачених законом, то допустимо використання технічних засобів акустичного спостереження за житловими приміщеннями, в яких, імовірно, перебуває переслідувана особа, для боротьби із цим правопорушенням на підставі судового розпорядження, якщо розслідування обставин іншими засобами було б незрівнянно більш тяжким або призвело до невдачі. Ужиті заходи мають бути обмежені часовим терміном. Розпорядження надається колегією з трьох суддів. Коли є небезпека зволікання, то розпорядження може бути надано одним суддею [7]. Розвиток і деталізація цих положень, звісно, відбуваються в Кримінально-процесуальному кодексі ФРН. Як зазначають із цього приводу П. Головенков та Н. Спиця, прослуховування й запис переговорів, що відбуваються в житлі неопублічно, зумовлені наявністю обґрунтованої конкретними фактами підозри в учиненні тяжкого злочинного діяння, котре також є тяжким у цьому конкретному випадку. Крім того, мають бути фактичні підстави вважати, що за допомогою вжитих заходів будуть зафіксовані висловлювання обвинуваченої особи, які мають значення для розслідування фактичних обставин справи або встановлення іншого обвинуваченого в тому самому кримінальному провадженні, у разі застосування інших заходів досягнення цих цілей було б незрівнянно ускладнено й не мало б шансів на успіх. Цей захід може бути призначений тільки в тому разі, якщо існують підстави припустити, що внаслідок застосування заходу не будуть зафіксовані висловлювання, які належать до внутрішньої сфери приватного життя людини. Фіксування розмов має бути негайно перервано, а зроблені записи –

⁴Відповідно до Кримінально-процесуального кодексу ФРН, правову регламентацію обшуку здійснено в параграфах 102–105. Зокрема, обшук ділиться на такі види, як обшук особи та обшук приміщень. До того ж обшук приміщень ділиться на такі види, як обшук приміщень підозрюваного (параграф 102), обшук приміщень третіх осіб (параграф 103), нічний домашній обшук (параграф 104) [8].

Зокрема, відповідно до параграфа 104 Кримінально-процесуального кодексу ФРН, у нічний час обшук житлового приміщення, службових приміщень, огороженого володіння може проводитися тільки у випадку переслідування по гарячих слідах, або у випадку небезпеки затримки, або тоді, якщо мова йде про затримання засудженої особи, яка вчинила втечу.

Це обмеження не поширюється на приміщення, котрі доступні кожному в нічний час або відомі поліції як притулки чи місця збору осіб, підданих покаранню; місця зберігання речей, добутих злочинним шляхом; притони для проституції, азартної гри, нелегальної торгівлі наркотиками, зброєю.

У період із першого квітня по тридцять вересня нічним вважається час із дев'ятої години вечора до чотирьох годин ранку, в період із першого жовтня до тридцять першого березня – час із дев'ятої години вечора до шостої години ранку [8].

⁵Відповідно до параграфа 105 Кримінально-процесуального кодексу ФРН, розпорядження щодо проведення обшуку надаються тільки суддями, а у випадку небезпеки зволікання – також прокуратурою та службовцями, котрі здійснюють їй допомогу [8].

Якщо обшук житлових, службових приміщень, огороженого володіння відбувається без присутності судді або прокурора, то по можливості до участі в ньому необхідно залучити службовця громади або двох членів громади в окрузі, де здійснюється обшук. Особи, притягнуті як члени громади, не можуть бути службовцями поліції або службовцями, які надають допомогу прокуратурі [8].

⁶Згідно зі статтею 93 Конституції ФРН, Федеральний конституційний суд виносить рішення щодо тлумачення Основного Закону у зв'язку зі спорами про обсяг прав та обов'язків певного верховного відомства Федерації або інших сторін, котрі наділені Основним Законом або регламентом верховного відомства Федерації правами, які вони можуть здійснювати самостійно [7].

Також Федеральний конституційний суд виносить рішення за наявності розбіжностей або сумнівів щодо того, чи відповідає федеральне право або право землі за своєю формою або змістом Основному Закону, або стосовно того, чи відповідає право землі іншому федеральному праву, за клопотанням Федерального уряду, уряду землі або однієї третини членів Бундестагу [7].

знищено, якщо в них іде мова про приватне життя й обставини, які не стосуються вчинення злочину [9, с. 59]. Також ці автори зазначають, що наведене правило діє відповідно до параграфу 100 с абзацу 6 Кримінально-процесуального кодексу ФРН, а також у випадку, якщо були прослухані розмови з особами, котрі мають зберігати таємницю внаслідок професії. Цей захід може бути призначений тільки певною колегією з кримінальних справ земельного суду, а в дуже нагальних випадках - головою земельного суду [9, с. 59].

У ч. 4 ст. 13 Конституції ФРН мова йде про можливість використання правоохоронними органами технічних засобів спостереження за житловими приміщеннями без судового рішення за одночасних умов, які полягають у такому:

- таке спостереження здійснюється виключно задля захисту від загроз громадській безпеці, суспільству, життю людини;
- якщо нежиття заходів спостереження призведе до небезпеки зволікання [7].

Водночас якщо застосування технічних засобів спостереження за житловим приміщенням відбулося без судового розпорядження, надалі стосовного цього заходу без будь-якої відстрочки має бути прийнято судове розпорядження [7].

Свою чергою, використання технічних засобів виключно для захисту осіб, які перебувають у житлових приміщеннях, може бути здійснене за розпорядженням не судового, а іншого органу, визначеного законом (ч. 5 ст. 13 Конституції ФРН) [7].

Також Конституція ФРН у ч. 5 ст. 13 передбачає, що використання для інших цілей відомостей, отриманих задля цілей кримінального переслідування або запобігання будь-якій загрозі, може бути дозволено, тільки коли законність уживаних заходів попередньо дозволена в судовому порядку (ч. 5 ст. 13 Конституції ФРН) [7].

Окремо варто зауважити, що ч. 6 ст. 13 Конституції ФРН визначено вимогу щодо щорічного інформування Федеральним урядом Бундестагу про використання правоохоронними органами технічних засобів цієї країни, в умовах коли судова влада повинна здійснювати судовий контроль за їх використанням. Для цього Бундестагом обирається відповідна комісія, котра здійснює парламентський контроль на підставі доповіді, підготовленої Федеральним урядом ФРН. Також у Конституції ФРН закріплено положення про те, що Землі забезпечують еквівалентний парламентський контроль (ч. 6 ст. 13 Конституції ФРН) [7].

Порядок щорічного оповіщення Бундестагу та вимоги змісту доповіді, яка готується Федеральним урядом ФРН, установлені в параграфі 100 е Кримінально-процесуального кодексу ФРН. У цьому параграфі зазначається, що до публікації в Інтернеті Федеральний уряд звітує перед Німецьким Бундестагом про заходи, пов'язані з використанням правоохоронними органами технічних засобів (ч. 1 пар. 100е Кримінально-процесуального кодексу ФРН).

У звіті має бути вказано таке:

- кількість кримінальних проваджень, у межах яких були призначені вказані заходи;
- злочинні дії, для розслідування яких було вжито правоохоронними органами відповідні технічні засоби;
- чи пов'язане кримінальне провадження з організованою злочинністю;
- кількість об'єктів спостереження (прослуховування) у кожному провадженні, які поділені на приватне та інше житло, а також на житло обвинувачених і житло третіх осіб;
- кількість осіб, за якими здійснюється спостереження, у кожному провадженні, поділених на звинувачених та осіб, яким не висунуто звинувачення;
- тривалість спостереження, а саме: термін дії постанови, термін пролонгації та безпосередня тривалість спостереження;
- як часто вжиті заходи зупинялися або переривалися;
- чи були сповіщені особи, до яких було застосовано захід, про причини, з якої вони не були сповіщені про це;

- чи надало спостереження чи прослуховування результати, котрі мають значення або, ймовірно, будуть мати значення для кримінального провадження;
- якщо спостереження не надало значимих результатів, то вказати причини, котрі діляться на технічні й інші;
- витрати, пов'язані із застосуванням заходу [8, с. 162–163].

Остання частина ст. 13 Конституції ФРН (ч. 7), по суті, є бланкетною нормою, яка містить оцінні поняття, вказує на інші випадки втручання та обмеження недоторканності житла. Зокрема, нею передбачається, що інші випадки втручання та обмеження можуть мати місце для запобігання загальній небезпеці або небезпеці для життя окремих осіб, а також на підставі закону для запобігання безпосередній загрозі громадській безпеці та порядку, зокрема для усунення потреби в житлі, боротьби з епідеміями або охорони молоді від загрозової небезпеки [7].

У німецькій юридичній науці звертається увага на те, що за смислом ч. 7 ст. 13 Конституції ФРН під «загальною небезпекою» необхідно розуміти конкретний життєвий випадок, коли існує достатня вірогідність для втручання поліції задля уникнення ризику загрози важливого правовому інтересу [6].

Також у Рішенні Федерального конституційного суду ФРН від 20.02.2001 (2 BvR 1444/00) указано, що «загальна безпека», «небезпека для життя окремих осіб» має бути обґрунтована в кожному індивідуальному випадку конкретними фактами. Чиста спекуляція, гіпотетичні умовиводи, кримінологічні припущення, котрі базуються на повсякденному життєвому досвіді, є недостатніми правовими підставами для визнання ситуації небезпеки [6].

Аналіз питання щодо правових гарантій недоторканності житла у ФРН свідчить про таке:

1. Право людини на недоторканність житла в Німеччині визнається основним правом людини, а в контексті класифікації суб'єктивних прав німецькі вчені зараховують його до так званих оборонних прав, тобто тих прав, які захищають людину виключно від держави. Своєю чергою, у вітчизняній юриспруденції зазначений підхід не знайшов своєї підтримки та подальшого розвитку. Це означає, що на основі вивчення поданого в статті питання в українській теоретико-правовій науці може бути розширена наукова класифікація суб'єктивних прав людини.
2. За винятком базового права людини на недоторканність житла, інші норми ст. 13 Конституції ФРН, де проголошено й гарантовано це право, за змістом є нормами кримінально-процесуального права, оскільки стосуються процедурних аспектів та умов правомірності обмеження правоохоронними органами права на недоторканність житла.
3. На відміну від багатьох країн світу, законодавством ФРН регламентовано питання щодо звітування уряду перед парламентом за дії правоохоронних органів, які стосуються застосування технічних засобів, під час обмеження права людини на недоторканність житла.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення Європейського суду з прав людини від 16.12.1992 «Німітц проти Німеччини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2132.html.
2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.
3. Арним Г.Г.Ф. Государственное право Германии / Г.Г.Ф. Арним, Р. Бартльшпергер, Г. Бетте. – М. : Институт государства и права РАН, 1994. – Т. 2. – 1994. – 320 с.
4. Kommers Donald The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany : Third edition, Revised and Expanded / Donald P. Kommers, Russell A. Miller. – Durham and London : Duke University Press, 2012. – 874 p.
5. Unverletzlichkeit der Wohnung [Electronic resource]. – Zugriffsmodus. – Access mode : <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/recht-a-z/23059/unverletzlichkeit-der-wohnung>.

6. Rodorf Alfred Unverletzlichkeit der Wohnung [Electronic resource]. – Zugriffsmodus. – Access mode : http://www.rodorf.de/04_staatsr/gr_15.htm.
7. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland [Electronic resource]. – Zugriffsmodus. – Access mode : <http://www.verfassungen.de/de/gg.htm>.
8. Уголовно-процесуальний кодекс ФРГ [Електронний ресурс]. – Режим доступа : [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf)
9. Головенков П. Уголовно-процесуальний кодекс ФРГ : научно-практичний коментарій і переклад тексту закону / П. Головенков, Н. Спица. – Потсдам, 2012. – 404 с.

REFERENCES

1. “Solution of the European Court on Human Rights on 16.12.1992, Niemietz against Germany”, available at : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2132.html.
2. “On Authorized Human Rights Representative of the Verkhovna Rada of Ukraine” : Law of Ukraine on 23 December 1997 № 776/97-ВР, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.
3. Arnim, G.G.F., G. Bartlshperger, G. and Bette, G. (1994), *Hosudarstvennoe pravo Germanii* [Государственное право Германии], vol. 2, Moscow, Russia.
4. Kommers Donald and Miller Russell (2012), *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany : Third edition, Revised and Expanded D*, Duke University Press, Durham and London, Great Britain.
5. “Unverletzlichkeit der Wohnung”, Zugriffsmodus, available at : <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/recht-a-z/23059/unverletzlichkeit-der-wohnung>.
6. Alfred, Rodorf “Unverletzlichkeit der Wohnung“, Zugriffsmodus, available at : http://www.rodorf.de/04_staatsr/gr_15.htm.
7. “Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland”, Zugriffsmodus, available at : <http://www.verfassungen.de/de/gg.htm>.
8. “Criminal Procedure Code of the FRG”, available at : [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf)
9. Golovenkov, P. and Spitsa, N. (2012), *Uholovno-protsessualnyi kodeks FRG nauchno-prakticheskiy kommentariy i perevod teksta zakona* [Criminal Procedure Code of the FRG scientific practical commentary and translation of the text of the law], Potsdam, Germany.

УДК 347.211:347.72.025

МАЙНО ЯК ВКЛАД ДО ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

Ханієва Ф.М.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, Україна
fatima-khanieva@yandex.ru*

У статті досліджується питання визначення майна як вкладу до статутного (складеного) капіталу господарського товариства. З урахуванням положень публічного права та зарубіжного досвіду, крізь призму загального поняття «майно» проаналізовані й синтезовані законодавчо встановлені предмети вкладів. Також уніфіковане наукове розуміння майна, яке становить вклад до господарського товариства. З огляду на це вклади поділені на вклади-речі (будь-які речі/їх сукупність, у тому числі гроші, валютні цінності як у документарній, так і в бездокументарній (безготівковій) формах) і вклади-права (майнові права/відчужувані немайнові права). У підсумку подано перелік вкладів, якими можуть бути речі, їх сукупність, майнові права та відчужувані немайнові права, що мають грошову вартість, із притаманними їм особливостями (властивостями, заборонами, винятками).

Ключові слова: господарське товариство, статутний (складений) капітал, майно, вклад, предмети вкладу.